אחרי סעודיה יבואו גם הפלסטינים

written by ד"ר עדי שורץ | 20.09.2023

הסכם הנורמליזציה המסתמן בין ישראל לסעודיה מעורר בחוגים מסוימים ביקורת על כך שאין בו ויתורים ישראליים מרחיקי לכת דיים לפלסטינים. איזו תועלת יש בהסכם עם סעודיה, כך נטען, שלא ייתן כלום לפלסטינים ורק יגרום להם לייאוש רב יותר? אבל האמת הפוכה בדיוק: הסיכוי הטוב ביותר להגיע אי פעם לשלום עם הפלסטינים טמון דווקא בשיפור היחסים עם העולם הערבי, ובראש ובראשונה עם סעודיה.

הסיבה לכך שאין עדיין הסכם שלום בין ישראל לפלסטינים אינה היעדרם של ויתורים ישראליים. ב-25 השנים האחרונות הציעו שני ראשי ממשלה ישראליים (אהוד ברק ואהוד אולמרט) הסכמי שלום מפורטים, שכללו הקמה של מדינה פלסטינית, פירוק התנחלויות, הקמת בירה פלסטינית במזרח ירושלים, ואפילו שליטה ערבית בהר הבית. לכאורה, כל מה שהפלסטינים טענו שהם רוצים. ואולם, כל אלה לא הספיקו, והמנהיגים הפלסטינים, יאסר ערפאת ומחמוד עבאס, לא השיבו בחיוב.

הסיבה האמיתית לכך שאין שלום בין ישראל לפלסטינים היא שלמרבה הצער, הפלסטינים עדיין אינם מקבלים את זכות קיומה של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי. הם אינם מעוניינים להקים מדינה פלסטינית לצידה של ישראל, אלא במקומה.

אם הייתה ישראל נדרשת להתמודד רק עם הפלסטינים, הסכסוך היה מסתיים כבר מזמן. בתוך ארבעה שבועות בלבד בחודש אפריל 1948 גבר היישוב היהודי על ערביי המנדט (שלימים כונו פלסטינים) והביס אותם במלחמת השחרור. הימשכות הסכסוך עוד 75 שנה לאחר אותו ניצחון נובעת מכך שמאחורי הפלסטינים עמד העולם הערבי (כיום כ-300 מיליון בני אדם) והעולם המוסלמי (כיום כ-1.5 מיליארד בני אדם). בלעדי אלה, ובלעדי המשקל הצבאי, הכלכלי והדיפלומטי שלהם, הסכסוך היה כבר נגמר.

ישראל אינה יכולה להשפיע באופן ישיר על הלך הרוח הפלסטיני ששולל את קיומה. היא אינה יכולה לשנות את האתוס המרכזי בחברה הפלסטינית, שרואה בהקמתה של המדינה אסון נורא ("נכבה") ושעדיין מבקש "לתקן" את העוול ההוא באמצעות שיבה מאסיבית של פליטים (ולמעשה, צאצאי פליטים) לתחומי מדינת ישראל (במה שמכונה "זכות השיבה").

ואולם אומות, כמו בני אדם, מגיבות לתמריצים. מה שאפשר במשך 75 שנה את הגישה הלוחמנית והמקסימליסטית הפלסטינית היה התמיכה המוחלטת של העולם הערבי והמוסלמי. כל עוד זה היה המצב, והעולם הערבי הטיל את כל כובד משקלו על דרישות הפלסטינים, לא הייתה להם שום סיבה לשנות את עמדתם ולקבל את העובדה שמדינת ישראל כאן בשביל להישאר. זה ההסבר להתנגדות הפלסטינית הנמרצת להסכמי אברהם עד כה: הם הבינו שמה שהיה, לא יהיה עוד. התמיכה הערבית הטוטאלית שלה זכו מזה עשורים עומדת להסתיים.

בשל כך, הגעה להסכם נורמליזציה עם סעודיה היא לא רק מהלך מוצלח בפני עצמו, עם פוטנציאל גדול לכל הצדדים, אלא גם כזה שיסלול את הדרך להגעה לשלום עם הפלסטינים. רק כאשר הפלסטינים ימצאו את עצמם מבודדים, וכאשר יתברר להם כי לדרישות הקיצוניות שלהם אין תמיכה בעולם הערבי, יתחיל אצלם תהליך התעוררות, שינבע מחוסר ברירה. לנוכח בידוד כלכלי ודיפלומטי, ייאלצו הפלסטינים להגמיש את עמדותיהם ולנסות למצוא פתרונות פרקטיים ופרגמטיים למחלוקות שלהם עם ישראל. כאשר יהיה רצון בצד הפלסטיני להגיע להסדר עם ישראל ולחיות בשלום לצידה, יימצאו הפתרונות הטכניים כדי להגיע לכך.

בהקשר הזה, סעודיה אינה עוד מדינה ערבית. היא המדינה הערבית המובילה כיום במזרח התיכון, לנוכח חולשתן ובעיותיהן הרבות של מצרים, עיראק וסוריה. היא מעצמה כלכלית גדולה, שיורש העצר מוחמד בן סלמאן מתכוון עוד לחזק. בנוסף, כמי שבשטחה נמצאים שני המקומות הקדושים ביותר לאסלאם, מכה ומדינה, יש לסעודיה משקל מבחינת השיח הדתי והאידאולוגי בעולם המוסלמי. לקביעות דתיות שתבואנה מסעודיה בעד הסכם שלום עם ישראל ובעד יחסים טובים עימה עשויות להיות השלכות מרחיקות לכת בעולם הערבי והמוסלמי. הפלסטינים לא יוכלו להישאר אדישים לכך.

בשל כל אלה, מי שמעוניין באמת להגיע יום אחד לשלום עם הפלסטינים ולא רק להיראות או להישמע כמי שמעוניין בשלום כזה חייב להתייצב כל כולו בעד נורמליזציה עם סעודיה.